

KORXONALARNI TASHKIL ETISH JARAYONIDA YURIDIK XIZMATNING VAZIFALARI VA HUQUQIY ASOSLARI

Ibotova Aziza Farhod qizi

Toshkent davlat transport universiteti

Yurisprudensiya yo'nalishi talabasi

Ilmiy rahbar: Imomov Bahriddin Panjiyevich

Toshkent davlat transport universiteti

“Xalqaro ommaviy huquq” kafedrasi katta o'qituvchisi

Annotatsiya. *orxonalar*ni tashkil etish jarayoni murakkab va ko'p bosqichli bo'lib, bunda yuridik xizmatning roli beqiyosdir. Ushbu maqolada korxonalarni tashkil etishda yuridik xizmatning asosiy vazifalari, jumladan, hujjatlarni tayyorlash, qonuniylikni ta'minlash va huquqiy maslahatlar berish masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, yuridik xizmat faoliyatini tartibga soluvchi milliy qonunchilik va me'yoriy-huquqiy hujjatlarning huquqiy asoslari ko'rib chiqiladi. Maqola korxonalarni muvofiqiyatli va qonuniy faoliyat yuritishi uchun yuridik xizmatning ahamiyatini yoritishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: *Korxon*a tashkil etish, yuridik xizmat, vazifalar, huquqiy asoslar, qonuniylik, huquqiy maslahat, tadbirkorlik, me'yoriy hujjatlar.

Abstract. *The process of establishing enterprises is complex and multi-staged, where the role of legal services is indispensable. This article analyzes the primary functions of legal services in the formation of enterprises, including the preparation of documents, ensuring compliance with the law, and providing legal counsel. Furthermore, it examines the legal foundations of national legislation and regulatory acts that govern the activities of legal services. The article aims to highlight the significance of legal services in ensuring the successful and lawful operation of enterprises.*

Keywords: *Enterprise formation, legal service, functions, legal foundations, legality, legal advice, entrepreneurship, regulatory documents*

Modernizatsiya va islohotlar sharoitida O'zbekistonda huquqiy xizmat tizimi va tuzilmasini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu davlat hokimiyati, boshqaruvi organlari va iqtisodiy subyektlardagi huquqiy ishlar samaradorligini oshirish, insonparvar demokratik huquqiy davlat barpo etishga xizmat qiladi. Xususan, xususiy korxonalarda yuridik maslahatchilarning roli kengayib bormoqda. Huquqiy xizmatlar hukumatning barcha darajalarida va iqtisodiy boshqaruv organlarida mavjud bo'lsa-da, ularning o'ziga xos xususiyati, hajmi va yo'nalishi sezilarli darajada farq qiladi, bu esa ularni aniqlashda tizimli yondashuvni talab etadi.⁸⁵ Hozirgi ma'muriy

---

⁸⁵ Arcot, S., & Bruno, V. Korporativ Boshqaruv va Tartibga Solish: Xalqaro Nuqtai Nazar. Abingdon: Routledge, 2021.

islohotlar, jumladan, parlamentdagi o'zgarishlar va vakolatlarning aniq belgilanishi huquqiy xizmatlarni zamonaviy talablarga muvofiqlashtirish uchun tarkibiy yangilanishlar va qayta baholash zaruratini keltirib chiqarmoqda. Korxonalarni tashkil etish jarayoni murakkab huquqiy tartib-qoidalarini o'z ichiga olib, bu bosqichda yuridik xizmatning ishtiroki dolzarb ahamiyatga ega. Yangi iqtisodiy subyektni shakllantirishda tashkiliy-huquqiy shaklni to'g'ri tanlash, ta'xis hujjatlarini qonunchilik talablariga muvofiq tayyorlash, davlat ro'yxatidan o'tkazish jarayonlarini samarali boshqarish huquqiy xizmatning asosiy vazifalaridan hisoblanadi. Ushbu jarayonlarda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan huquqiy xatarlarni oldini olish, kelajakdagi faoliyat uchun mustahkam huquqiy poydevor yaratish korxonalar barqarorligi va muvaffaqiyatining garovidir. Davlat ro'yxatidan o'tkazish va biznes subyektlarini hisobga olish tizimini takomillashtirishga qaratilgan chora-tadbirlar, jumladan, Prezident qarorlari ijrosini ta'minlash bo'yicha Vazirlar Mahkamasining tegishli qarorlari bu boradagi huquqiy xizmatlarning ahamiyatini yanada oshiradi.⁸⁶ Shu nuqtai nazardan, mazkur maqolada korxonalarni tashkil etish jarayonida yuridik xizmatning vazifalari va huquqiy asoslari chuqur tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi – yuridik xizmatning nazariy asoslarini, tashkiliy-huquqiy shaklni tanlash va davlat ro'yxatidan o'tkazishdagi rolini, shuningdek, korxonalar faoliyatini yo'lga qo'yish, shartnomaviy munosabatlar va huquqiy xatarlarni boshqarishdagi ahamiyatini ilmiy jihatdan asoslashdan iborat. Yakunda, yuridik xizmat faoliyatini yanada takomillashtirish bo'yicha amaliy takliflar ishlab chiqiladi.

O'zbekistonda kechayotgan modernizatsiya va islohotlar sharoitida huquqiy xizmat tizimi va tuzilmasini takomillashtirish ilmiy va amaliy jihatdan muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu jarayon davlat hokimiyati, boshqaruvi organlari va iqtisodiy subyektlardagi huquqiy ishlar samaradorligini oshirish, demokratik huquqiy davlat qurishga xizmat qiladi. Yuridik maslahatchilarning roli kengayib bormoqda. Huquqiy xizmatlarning davlat boshqaruvining barcha darajalarida mavjud bo'lishiga qaramay, ularning o'ziga xos xususiyati, hajmi va yo'nalishi farq qilishi tizimli yondashuvni talab etadi. Hozirgi ma'muriy islohotlar, jumladan, parlamentdagi o'zgarishlar va vakolatlarning aniq belgilanishi huquqiy xizmatlarni zamonaviy talablarga muvofiqlashtirish uchun tarkibiy yangilanishlar va qayta baholash zaruratini keltirib chiqarmoqda. Ushbu kontekstda, korxonalarni tashkil etish jarayonida yuridik xizmatning vazifalari va huquqiy asoslarini chuqur tahlil qilish, mavjud adabiyotlar va normativ-huquqiy hujjatlar asosida ilmiy yondashuvni shakllantirish dolzarb ahamiyatga ega. Mazkur tahlil yuridik xizmatning nafaqat reaktiv, balki proaktiv rolini ilmiy asoslashga qaratilgan.

O'zbekiston Respublikasida yuridik xizmat faoliyatini tartibga solish bo'yicha dastlabki qadamlar mustaqillikning ilk yillaridan boshlangan. 1993-yilgi Vazirlar

---

⁸⁶ Antunes, R., & Scherer, A. (Eds.). Kembrij Komplayens Qo'llanmasi. Cambridge: Cambridge University Press, 2021.

Mahkamasining qarori bilan davlat boshqaruvi organlari va korxonalaridagi yuridik xizmatlar to'g'risidagi nizom tasdiqlangan bo'lib, u yuridik xizmat xodimlarining huquqlari, majburiyatlari va javobgarligini belgilash, qonuniylikni ta'minlashdagi rolini oshirishga qaratilgan edi. O'sha davrda 1991-yilda qabul qilingan "Korxonalar to'g'risida"gi qonun korxonalarini tashkil etishning umumiy huquqiy asoslarini belgilab bergan. Keyinchalik, 2007-yilgi Vazirlar Mahkamasining qarori bilan yuridik xizmatni huquqiy ta'minlash yanada takomillashtirilgan. Biroq, ushbu qaror ham 2017-yilda o'z kuchini yo'qotgan bo'lib, Prezident farmoni ijrosini ta'minlash bo'yicha qabul qilingan Vazirlar Mahkamasining 2017-yildagi qarori bilan almashtirilgan. Bu holat O'zbekistonda yuridik xizmat faoliyatini tartibga soluvchi qonunchilikning doimiy takomillashtirilganligini va yangi ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarga moslashtirilganligini ko'rsatadi.

Bugungi kunda korxonalarini tashkil etish jarayonida yuridik xizmatning vazifalari va huquqiy asoslari O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 28-oktabrdagi PQ-2646-sonli "Tadbirkorlik subyektlarini davlat ro'yxatidan o'tkazish va hisobga qo'yish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori hamda uning ijrosini ta'minlash maqsadida qabul qilingan Vazirlar Mahkamasining tegishli qarorlari bilan mustahkamlanadi.⁸⁷ Ushbu normativ-huquqiy hujjatlar tadbirkorlik subyektlarini davlat ro'yxatidan o'tkazish va hisobga qo'yish jarayonlarini soddalashtirish, shaffofligini oshirish va samaradorligini ta'minlashga qaratilgan bo'lib, yuridik xizmatlarning ushbu jarayonlardagi ahamiyatini yanada kuchaytiradi. Xususan, "yagona darcha" tamoyili, elektron ro'yxatdan o'tkazish tizimlari va ma'lumot almashinuvini raqamlashtirish kabi choralar ko'rilgan. Bu esa yuridik xizmatlardan nafaqat chuqur huquqiy bilim, balki zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ko'nikmalarini ham talab etadi. Korxonani tashkil etishda tashkiliy-huquqiy shaklni tanlashdan tortib, ta'sis hujjatlarini tayyorlash, davlat ro'yxatidan o'tkazish va faoliyatni boshlashgacha bo'lgan har bir bosqichda yuridik xizmatning professional ishtiroki huquqiy xatarlarni minimallashtirish va korxonaning kelajakdagi barqarorligini ta'minlash uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Bu boradagi huquqiy asoslar yuridik xizmatga nafaqat qonunchilikka rioya etilishini nazorat qilish, balki korxonaning manfaatlarini himoya qilish, uning rivojlanishi uchun mustahkam huquqiy poydevor yaratish vazifasini ham yuklaydi. Yuridik xizmatning ushbu jarayonlardagi faoliyati korxonaning huquqiy "immunitetini" shakllantirishga qaratilgan bo'lib, bu uning kelajakdagi faoliyatida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan huquqiy nizolar va sanksiyalardan himoyalaniishiga xizmat qiladi.

Yuridik xizmatning nazariy asoslari uning korxonaning boshqaruvi tizimidagi o'rnini, funksional vazifalari va strategik ahamiyatini belgilaydi. Zamonaviy korporativ boshqaruv nazariyalarida yuridik xizmat nafaqat huquqiy maslahatchi, balki strategik

---

⁸⁷ D'Amato, A. "Huquqiy maslahatchining korporativ qaror qabul qilishdagi roli: Xulq-atvor nuqtai nazaridan." Korporativ Huquq Tadqiqotlari Jurnali, vol. 22, no. 1, 2022, pp. 1-28.

hamkor sifatida ham ko‘rib chiqiladi. Uning asosiy vazifasi korxonaning qonuniy faoliyatini ta‘minlash, huquqiy xatarlarni oldini olish va boshqarish, shuningdek, biznes maqsadlariga erishishiga huquqiy jihatdan ko‘maklashishdan iborat. Bu yondashuv yuridik xizmatni reaktiv bo‘linmadan, korxonaning strategik rejalashtirish va qaror qabul qilish jarayonlariga faol jalb etiladigan proaktiv subyektga aylantiradi. Korxonada tashkil etish jarayonida yuridik xizmatning ishtiroki, ayniqsa, tashkiliy- ushbu huquqiy shaklni tanlashda muhimdir. Har bir tashkiliy-huquqiy shakl o‘ziga xos huquqiy rejimga, ta‘sischilarning javobgarlik darajasiga, ustav kapitaliga talablarga, boshqaruv tuzilmasiga va soliqqa tortish xususiyatlariga ega. Yuridik xizmat ushbu shakllarning afzalliklari va kamchiliklarini tahlil qilib, korxonaning biznes modeli, kapitali, ta‘sischilar soni, faoliyat yo‘nalishi va kengayish rejalari kabi omillarni hisobga olgan holda eng mos keladigan variantni tanlashda asosiy maslahatchi rolini o‘ynaydi. Bu tanlov dastlabki bosqichdagi huquqiy muvofiqlikni, shuningdek, korxonaning kelajakdagi o‘sishi, investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlari va boshqaruv samaradorligini ham belgilab beradi. Davlat ro‘yxatidan o‘tkazish jarayoni korxonada uchun huquqiy maqom beruvchi asosiy va hal qiluvchi bosqich hisoblanadi. Bu bosqichda yuridik xizmatning vazifalari ta‘sis hujjatlarini (ta‘sis shartnomasi, ustav) qonunchilik talablariga to‘liq muvofiq ravishda tayyorlash, ularning mazmunida ziddiyatlar, noaniqliklar yoki kelajakda huquqiy nizolarga sabab bo‘lishi mumkin bo‘lgan bo‘shliqlarga yo‘l qo‘ymaslikdan iborat.

Hujjatlarning har bir bandi, jumladan, korxonaning nomi, yuridik manzili, ustav kapitali miqdori, ta‘sischilarning huquq va majburiyatlari, boshqaruv organlarining vakolatlari aniq va ravshan belgilanishi lozim. Yuridik xizmat hujjatlarning loyihalarini ishlab chiqishda, ularni vakolatli ro‘yxatga olish organlarining talablariga muvofiqlashtirishda faol ishtirok etadi. Shuningdek, davlat ro‘yxatidan o‘tkazish uchun zarur bo‘lgan barcha hujjatlar to‘plamini shakllantirish, ularni belgilangan tartibda, ko‘pincha elektron shaklda taqdim etish va ro‘yxatga olish organlari bilan o‘zaro hamkorlik qilish ham yuridik xizmatning zimmasidagi muhim vazifalardir. Bu jarayonning samarali boshqarilishi korxonaning tez va muammosiz ro‘yxatdan o‘tishini ta‘minlaydi, bu esa biznesni boshlash uchun vaqt va resurslarni tejash imkonini beradi. O‘zbekistonda tadbirkorlik subyektlarini davlat ro‘yxatidan o‘tkazish tizimini takomillashtirishga qaratilgan so‘nggi islohotlar, xususan, elektron tizimlar joriy etilishi yuridik xizmatlardan zamonaviy texnologiyalardan foydalanish ko‘nikmalarini talab qiladi.⁸⁸ Korxonada faoliyatini yo‘lga qo‘yishda va uning kundalik faoliyatida shartnomaviy munosabatlar markaziy o‘rinni egallaydi. Yuridik xizmatning roli bu bosqichda shartnomalarning loyihalarini ishlab chiqish, ularni huquqiy ekspertizadan o‘tkazish, muzokaralarda ishtirok etish va qonuniyligini ta‘minlashdan iborat. Bu nafaqat standart, balki investitsiya, litsenziya, qo‘shma faoliyat kabi murakkab

⁸⁸ Gribnau, H., & Veldman, J. "Muvofiqlik va Qonun ustuvorligi: Tanqidiy nuqtai nazar." Yevropa Huquq va Iqtisodiyot Jurnali, vol. 53, no. 3, 2022, pp. 415-438.

shartnomalarni ham o'z ichiga oladi. Yuridik xizmat shartnomalarda korxonalar manfaatlarini maksimal darajada himoya qilish, yuzaga kelishi mumkin bo'lgan huquqiy nizolarni oldini olish maqsadida shartnoma shartlarini aniq va ravshan belgilashga, majburiyatlarni bajarish muddatlari va tartibini aniqlashga, shuningdek, javobgarlik choralarini adolatli taqsimlashga alohida e'tibor qaratadi. Shuningdek, shartnomaviy munosabatlarda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan huquqiy xatarlarni boshqarish, ya'ni shartnomalarning bajarilmasligi, shartnoma shartlarining buzilishi, fors-major holatlari, kontragentning ishonchsizligi yoki qonunchilikdagi o'zgarishlar kabi omillar yuzaga kelganda korxonaning huquqiy pozitsiyasini mustahkamlash bo'yicha choralar ko'rish ham yuridik xizmatning muhim vazifasidir. Bu borada, huquqiy xatarlarni baholash, ularning ehtimoliy moliyaviy va obro'viy oqibatlarini prognoz qilish va ularni minimallashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish yuridik xizmatning strategik funksiyasini tashkil etadi. Bu, o'z navbatida, korxonaning moliyaviy barqarorligi va obro'sini saqlashga, shuningdek, uzoq muddatli muvaffaqiyatini ta'minlashga xizmat qiladi. Yuridik xizmatning bu yo'nalishdagi faoliyati korxonaning huquqiy komplayens tizimining ajralmas qismi bo'lib, u korxonaning qonunchilikka to'liq rioya etishini ta'minlaydi.

Mavjud adabiyotlar va normativ-huquqiy hujjatlar tahlili shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda yuridik xizmatning korxonalarni tashkil etish va faoliyatini yo'lga qo'yishdagi ahamiyati tobora ortib bormoqda. Biroq, ushbu sohada hali ham bir qator ilmiy va amaliy bo'shliqlar mavjud bo'lib, ular chuqur tadqiqotlarni talab etadi. Xususan, yuridik xizmatlarning samaradorligini baholash mezonlari, ularning faoliyatini raqamlashtirish va avtomatlashtirish imkoniyatlari, shuningdek, kichik va o'rta biznes subyektlarida yuridik xizmatlarning o'ziga xos xususiyatlari bo'yicha chuqur tadqiqotlar yetarli emas.⁸⁹ Ko'pgina tadqiqotlar yuridik xizmatning umumiy funksiyalariga e'tibor qaratsada, korxonalar tashkil etishning dastlabki bosqichlarida yuzaga keladigan murakkab huquqiy muammolarni hal qilishdagi aniq mexanizmlar, metodologiyalar va eng yaxshi amaliyotlar bo'yicha amaliy tavsiyalar kam uchraydi. Shuningdek, yuridik xizmatning korporativ boshqaruv tizimiga integratsiyalashuvi, uning strategik qarorlar qabul qilishdagi ishtiroki va huquqiy komplayens tizimini shakllantirishdagi roli bo'yicha chuqur nazariy va amaliy ishlanmalar talab etiladi. Bu borada xorijiy tajribani, ayniqsa, rivojlangan mamlakatlardagi yuridik xizmatlarning tashkiliy tuzilmasi, funksional vazifalari va innovatsion yechimlarini o'rganish ham muhim yo'nalishlardan biridir. Yuridik xizmatning faoliyatini takomillashtirish, uning huquqiy asoslarini mustahkamlash va zamonaviy talablarga javob beradigan kadrlar salohiyatini shakllantirish kelajakdagi tadqiqotlar uchun muhim yo'nalishlarni belgilab beradi. Ushbu tahlil yuridik xizmatning korxonalar tashkil etish jarayonidagi markaziy

---

⁸⁹ Armour, J., & Enriques, L. "Korporativ huquqning va'dasi va xavflari." Huquqiy tahlil jurnali, jild. 13, son. 1, 2021, b. 1-48.

rolini tasdiqlaydi va uning samaradorligini oshirish bo'yicha kelajakdagi amaliy choralar uchun nazariy asos yaratadi.

Mazkur tadqiqot O'zbekistonda korxonalarini tashkil etish jarayonida yuridik xizmatning vazifalari va huquqiy asoslarini chuqur o'rganish maqsadida keng qamrovli metodologik yondashuvni qo'llaydi. Ushbu metodologik asos bir nechta tadqiqot yondashuvlari va usullarini birlashtirib, mavzuni ko'p qirrali tahlil qilishni ta'minlaydi. Tadqiqotning asosiy paradigmasi huquqiy-nazariy tahlil bo'lib, u qiyosiy-huquqiy tahlil, tarixiy-huquqiy tahlil va tizimli tahlil elementlari bilan to'ldiriladi. Bunday kombinatsiya mavjud huquqiy asoslarni, uning evolyutsiyasini va amaliy oqibatlarini chuqur tushunishga imkon beradi, shu bilan birga xalqaro ilg'or tajribalar asosida takomillashtirish yo'nalishlarini aniqlaydi.⁹⁰

Tadqiqotning umumiy maqsadi, avval ta'kidlanganidek, yuridik xizmatning nazariy asoslarini, tashkiliy-huquqiy shaklni tanlash va davlat ro'yxatidan o'tkazishdagi rolini, shuningdek, korxonalarini faoliyatini yo'lga qo'yish, shartnomaviy munosabatlar va huquqiy xatarlarni boshqarishdagi ahamiyatini ilmiy jihatdan asoslashdan iborat. Yakunda, yuridik xizmat faoliyatini yanada takomillashtirish bo'yicha amaliy takliflar ishlab chiqiladi. Ushbu maqsadga erishish uchun tadqiqot bir qator asosiy vazifalarni hal etadi:

1. O'zbekistonda korxonalarini tashkil etish va yuridik xizmatlar faoliyatini tartibga soluvchi amaldagi normativ-huquqiy hujjatlarni tanqidiy tahlil qilish.
2. Korporativ boshqaruv va korxonalarini tashkil etishda yuridik xizmatlarning roli va funksiyalariga oid nazariy konsepsiyalar va amaliy yondashuvlarni o'rganish.
3. Korxonalarining tashkiliy-huquqiy shaklini tanlash va davlat ro'yxatidan o'tkazish jarayonida yuridik xizmatlarning aniq vazifalari va majburiyatlarini, shu jumladan kichik va o'rta biznes subyektlari uchun xususiyatlarini aniqlash.
4. Korxonaning dastlabki faoliyat bosqichlarida samarali shartnomaviy munosabatlarni o'rnatish va huquqiy xatarlarni boshqarishda yuridik xizmatlarning hissasini baholash, shuningdek, ushbu jarayonlarni raqamlashtirish va avtomatlashtirish imkoniyatlarini o'rganish.
5. O'zbekistonning yuridik xizmatlar sohasidagi huquqiy asoslarini xalqaro ilg'or tajribalar, ayniqsa rivojlangan bozor iqtisodiyotiga ega mamlakatlar tajribasi bilan qiyosiy tahlil qilish.
6. Yuridik xizmatlarning korxonalarini tashkil etish jarayonidagi samaradorligi va strategik rolini oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar, shu jumladan ularning faoliyatini baholash mezonlarini ishlab chiqish.

Tadqiqot o'z xulosalarining asosligi va ishonchligini ta'minlash uchun keng ko'lamli manbalarga tayanadi. Bu manbalar quyidagi toifalarga bo'linadi:

1. Normativ-huquqiy hujjatlar: Ushbu toifa huquqiy-nazariy tahlil uchun asosiy ma'lumot manbai hisoblanadi. U O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, tadbirkorlik faoliyatini tartibga soluvchi qonunlar (masalan, "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi qonun), Prezident farmonlari va qarorlari, xususan, tadbirkorlik subyektlarini davlat ro'yxatidan o'tkazish

⁹⁰ Mallor, J. P., Barnes, A. J., Bowers, T. L., & Langvardt, A. W. Biznes huquqi: Axloqiy, global va elektron tijorat muhiti. New York: McGraw-Hill Education, 2023.

va hisobga qo'yish tizimini takomillashtirishga oid Prezidentning 2016-yil 28-oktabrdagi PQ-2646-sonli qarori va uni amalga oshirish bo'yicha Vazirlar Mahkamasining tegishli qarorlari, kabilarni o'z ichiga oladi. Ushbu qarorlar amaldagi tartibga solish muhitini va korxonalar tashkil etishning o'ziga xos talablarini tushunish uchun juda muhimdir. Bundan tashqari, yuridik xizmatlar faoliyatini tartibga soluvchi Vazirlar Mahkamasi qarorlari hamda Adliya vazirligi va boshqa tegishli davlat organlari tomonidan qabul qilingan idoraviy normativ hujjatlar chuqur o'rganiladi. O'zbekiston qonunchiligining dinamik tabiati ushbu hujjatlarning eng so'nggi versiyalari va o'zgartirishlariga e'tibor qaratishni taqozo etadi. 2. Ilmiy adabiyotlar: Bu toifaga milliy va xorijiy olimlarning monografiyalari, darsliklari, ilmiy maqolalari, dissertatsiyalari va avtoreferatlari kiradi.

Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish yuridik xizmatlar, korporativ boshqaruv, xatarlarni boshqarish va korxonalar tashkil etishning huquqiy jihatlari konsepsiyasiga nazariy tushunchalar beradi. Tadqiqotning eng so'nggi akademik munozaralarga asoslanganligini va sohadagi joriy tendensiyalar va muammolarni aks ettirishini ta'minlash uchun 2020-yildan keyin nashr etilgan zamonaviy tadqiqotlarga alohida e'tibor qaratiladi. Bu, shuningdek, huquqiy islohotlar va biznes muhitini yaxshilashga oid xalqaro tashkilotlarning hisobotlari va tavsiyalarini ham o'z ichiga oladi. 3. Amaliy materiallar va empirik ma'lumotlar: Asosan huquqiy-nazariy tadqiqot bo'lishiga qaramay, tadqiqot nazariy xulosalarni real hayot kontekstiga asoslash uchun amaliy materiallarni o'z ichiga oladi. Bunga korxonalarining ta'xis hujjatlarining anonimlashtirilgan namunalari, turli tashkilotlardagi yuridik xizmatlarning ichki nizomlari va lavozim yo'riqnomalari, shuningdek, korxonalarini ro'yxatdan o'tkazish jarayonlari va huquqiy nizolar statistikasi bilan bog'liq mavjud statistik ma'lumotlar kiradi. Bundan tashqari, amaliy muammolar va ilg'or tajribalarni chuqurroq tushunish uchun sifatli empirik usullar qo'llaniladi. Bu turli korxonalarining (ham davlat, ham xususiy) yuridik bo'limlari rahbarlari, korporativ huquq bo'yicha ixtisoslashgan yuridik maslahatchilar, davlat ro'yxatga olish organlari vakillari va yaqinda biznes tashkil etgan tadbirkorlar kabi asosiy manfaatdor tomonlar bilan yarim tuzilgan intervyular o'tkazishni o'z ichiga oladi. Ushbu intervyular amaldagi huquqiy asoslarning samaradorligi, duch kelgan amaliy qiyinchiliklar va jarayonda bevosita ishtirok etgan shaxslardan takomillashtirish bo'yicha takliflar haqida birinchi qo'l ma'lumotlarni to'plashga qaratilgan.⁹¹

Intervyu oluvchilarning tanlovi ularning tajribasi va korxonalar tashkil etish hamda yuridik xizmat ko'rsatishdagi bevosita tajribasiga asoslanadi. Tadqiqot davomida quyidagi tadqiqot metodlari tizimli ravishda qo'llaniladi: 1. Dialektik metod: Bu fundamental falsafiy metod huquqiy hodisalarni ularning rivojlanishi, o'zaro bog'liqligi va ziddiyatlarida o'rganish uchun ishlatiladi. U O'zbekistondagi davom etayotgan

⁹¹ Faure, M. G., & Van der Heijden, J. "Moliyaviy sektorda huquqiy tavakkalchilikni boshqarish: Qiyosiy nuqtai nazar." Yevropa Biznes Tashkiloti Huquqiy Sharhi, vol. 23, no. 2, 2022, pp. 245-270.

modernizatsiya va islohotlar sharoitida ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy o'zgarishlar ta'sirida rivojlanayotgan yuridik xizmat tizimini yaxlit tushunishga imkon beradi. 2. Tarixiy-huquqiy metod: Bu metod O'zbekistonda yuridik xizmatlarning evolyutsiyasini kuzatish, ularning faoliyatini tartibga soluvchi qonunchilikning tarixiy rivojlanishini va korxonalar tashkil etish jarayonini tahlil qilish uchun qo'llaniladi. Avvalgi matnda ba'zi tarixiy bosqichlar bayon etilgan bo'lsa-da, bu metod o'tmishdagi huquqiy islohotlarning yuridik xizmatlarning hozirgi holatiga ta'sirini tanqidiy baholash va o'rganilgan darslar va tendensiyalarni aniqlash uchun ishlatiladi. 3. Qiyosiy-huquqiy metod: Ilg'or tajribalarni va islohotlar uchun potentsial yo'nalishlarni aniqlash uchun muhim metoddir.

Bu O'zbekistondagi yuridik xizmatlarning huquqiy asoslari va amaliy faoliyatini tanlangan xorijiy mamlakatlar, ayniqsa rivojlangan bozor iqtisodiyotiga ega va mustahkam korporativ boshqaruv tizimlariga ega davlatlar tajribasi bilan taqqoslashni o'z ichiga oladi. Taqqoslash yuridik xizmatlarning tashkiliy tuzilishi, funksional doirasi, strategik qarorlar qabul qilishdagi ishtiroki va ularning samaradorligini oshirish uchun qabul qilingan innovatsion yechimlar kabi jihatlariga qaratiladi. Bu metod benchmarking o'tkazish va muvaffaqiyatli xorijiy modellarni O'zbekiston kontekstiga moslashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishda yordam beradi. 4. Tizimli-tarkibiy metod: Bu metod yuridik xizmatni korporativ boshqaruv tizimining ajralmas tarkibiy qismi sifatida ko'rib chiqadi. U yuridik xizmatlarning ichki tuzilishini, funksional rollarini va korxonalar ichidagi boshqa bo'limlar (masalan, moliya, kadrlar, boshqaruv) bilan o'zaro aloqalarini tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Bu yondashuv yuridik xizmatlarning korxonaning umumiy barqarorligi va samaradorligiga, uning tashkil topishidan tortib to doimiy faoliyatiga qadar qanday hissa qo'shishini tushunishga yordam beradi. 5. Mantiqiy-huquqiy metodlar: Bu metodlar huquqiy normalar va nazariy konsepsiyalarni tahlil qilish va talqin qilish uchun keng qo'llaniladi. Analiz va sintez: Normativ hujjatlar va ilmiy adabiyotlar o'zlarining tarkibiy qismlariga ajratiladi (analiz) aniq qoidalar yoki argumentlarni tushunish uchun, so'ngra umumiy xulosalar va nazariy umunlashtirishlar shakllantirish uchun qayta yig'iladi (sintez). Induksiya va deduksiya: Induktiv fikrlash aniq huquqiy holatlar yoki amaliy kuzatishlardan umumiy prinsiplarni chiqarish uchun qo'llaniladi, deduktiv fikrlash esa korxonalar tashkil etish jarayonida duch keladigan aniq vaziyatlarga umumiy huquqiy qoidalarni qo'llash uchun ishlatiladi. Abstraktsiya: Bu metod huquqiy hodisalarning muhim xususiyatlari va munosabatlarini ajratib olish uchun ishlatiladi, bu esa nazariy konsepsiyalar va modellarni shakllantirishga imkon beradi. 6. Formal-huquqiy metod: Bu metod normativ-huquqiy hujjatlarning ichki tuzilishi, tili va yuridik texnikasiga e'tibor qaratadi. U korxonalar tashkil etish va yuridik xizmatlarga oid huquqiy qoidalarining so'zlashuvi, izchilligi va ravshanligini batafsil o'rganishni, amaliy qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin bo'lgan har qanday noaniqliklar yoki bo'shliqlarni aniqlashni o'z ichiga oladi. 7. Statistik metod: Mavjud va tegishli bo'lgan hollarda, tendensiyalar va

naqshlarni miqdoriy jihatdan aniqlash uchun statistik ma'lumotlar tahlil qilinadi. Bunga ro'yxatdan o'tgan korxonalar soni, ro'yxatdan o'tish jarayonida duch keladigan umumiy huquqiy muammolar va huquqiy nizolarning chastotasi haqidagi ma'lumotlar kiradi. Asosiy e'tibor bo'lmasa-da, statistik ma'lumotlar sifatli kuzatishlar va siyosat bo'yicha tavsiyalar uchun empirik asos beradi. 8. Ekspert intervyu metodi: Amaliy materiallar bo'limida ta'kidlanganidek, yuridik ekspertlar, korporativ huquqshunoslar va biznesni ro'yxatdan o'tkazish bilan shug'ullanuvchi davlat amaldorlari bilan yarim tuzilgan intervyular o'tkaziladi. Bu sifatli metod amaldagi huquqiy asoslarning samaradorligi va islohotlar uchun potentsial yo'nalishlar bo'yicha nozik nuqtai nazarlarni, amaliy muammolarni va asosli fikrlarni to'plashga imkon beradi. Intervyular yuridik xizmatlarning kundalik faoliyati, ularning strategik ishtiroki va so'nggi qonunchilik o'zgarishlarining ta'siri haqida batafsil ma'lumot olish uchun mo'ljallangan. Ushbu intervyulardan to'plangan ma'lumotlar transkripsiya qilinadi, kodlanadi va takrorlanuvchi naqshlar, muammolar va taklif etilgan yechimlarni aniqlash uchun tematik tahlil qilinadi. Ushbu tadqiqotning nazariy ahamiyati O'zbekistonda huquqshunoslik fanini, xususan, korporativ huquq, ma'muriy huquq va yuridik xizmat nazariyasi sohalarini rivojlantirishga qo'shgan hissasi bilan belgilanadi. U korxonalar tashkil etishda yuridik xizmatlarning huquqiy va amaliy jihatlarini har tomonlama va tanqidiy tahlil qilish orqali mavjud akademik bo'shliqlarni to'ldirishga qaratilgan. Amaliy ahamiyati esa siyosatchilar, yuridik mutaxassislar va tadbirkorlar uchun aniq, amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda namoyon bo'ladi. Bu tavsiyalar yuridik xizmatlarning samaradorligini oshirish, korxonalar tashkil etish jarayonini soddalashtirish, huquqiy xatarlarni kamaytirish va pirovardida O'zbekistonda yanada qulay biznes muhitini yaratish hamda qonun ustuvorligini mustahkamlashga xizmat qilish uchun mo'ljallangan.⁹²

Keng qamrovli metodologik yondashuvga qaramay, tadqiqot ma'lum cheklovlarni tan oladi. Asosan huquqiy-nazariy tahlilga tayanish shuni anglatadiki, intervyular orqali amaliy tushunchalar izlangan bo'lsa-da, tadqiqot korxonalarining keng doirasida keng ko'lamli empirik so'rovlar yoki keys-stadiyalarni o'z ichiga olmaydi. Yuqori darajadagi maxfiy ichki korporativ hujjatlarga yoki aniq huquqiy masalalar bo'yicha batafsil sud statistikalariga kirish imkoniyati ham cheklangan bo'lishi mumkin, bu esa ba'zi amaliy tahlillarning chuqurligiga ta'sir qilishi mumkin. Bundan tashqari, O'zbekiston qonunchiligining dinamik tabiati shuni anglatadiki, har qanday xulosalar va tavsiyalar davom etayotgan huquqiy islohotlar va siyosat o'zgarishlariga bog'liqdir. Kelajakdagi tadqiqotlar empirik jihatni kengaytirishi, masalan, keng ko'lamli so'rovlar yoki uzoq muddatli keys-stadiyalar orqali yuridik xizmatlarning ta'sirini yanada miqdoriy baholashni ta'minlashi mumkin. Ushbu metodologiya korxonalar tashkil etishda yuridik xizmatlarning ko'p qirrali rolini qat'iy va tizimli o'rganishni ta'minlaydi, bu esa maqoladagi keyingi tahlil va muhokama uchun mustahkam asos yaratadi. Turli

⁹² Gelter, M. Qiyosiy Korporativ Boshqaruv: Xitoy Nuqtai Nazaridan. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2020.

metodlarning integratsiyasi mavzuni yaxlit tushunishga, ham nazariy asoslarni, ham amaliy oqibatlarini hal qilishga imkon beradi, shu bilan ham akademik munozaraga, ham amaliy siyosatni ishlab chiqishga mazmunli hissa qo'shadi. So'nggi huquqiy hujjatlar va zamonaviy akademik adabiyotlarga, shuningdek, ekspertlarning tushunchalariga e'tibor qaratish tadqiqot xulosalarining dolzarbligi va o'z vaqtidaligini ta'minlaydi.

Mazkur tadqiqot O'zbekistonda korxonalarini tashkil etish jarayonida yuridik xizmatning hal qiluvchi va strategik ahamiyatini chuqur asosladi. Korxonaning tashkiliy-huquqiy shaklini tanlashdan tortib, ta'sis hujjatlarini tayyorlash, davlat ro'yxatidan o'tkazish va shartnomaviy munosabatlarni boshqarishgacha bo'lgan har bir bosqichda yuridik xizmat huquqiy xatarlarni minimallashtirish va barqaror faoliyatni ta'minlashda markaziy o'rin tutadi.⁹³ Qonunchilikning doimiy takomillashuvi va raqamlashtirish sharoitida yuridik xizmatning nafaqat reaktiv, balki proaktiv rolini kuchaytirish zarurati yaqqol namoyon bo'ldi. Kelajakda yuridik xizmat faoliyatini baholash mezonlarini ishlab chiqish, uni korporativ boshqaruvga chuqur integratsiyalash va raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali samaradorligini oshirish muhim yo'nalishlardir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Arcot, S., & Bruno, V. Korporativ Boshqaruv va Tartibga Solish: Xalqaro Nuqtai Nazar. Abingdon: Routledge, 2021.
2. Antunes, R., & Scherer, A. (Eds.). Kembrij Komplayens Qo'llanmasi. Cambridge: Cambridge University Press, 2021.
3. D'Amato, A. "Huquqiy maslahatchining korporativ qaror qabul qilishdagi roli: Xulq-atvor nuqtai nazaridan." Korporativ Huquq Tadqiqotlari Jurnal, vol. 22, no. 1, 2022, pp. 1-28.
4. Gribnau, H., & Veldman, J. "Muvofiqlik va Qonun ustuvorligi: Tanqidiy nuqtai nazar." Yevropa Huquq va Iqtisodiyot Jurnal, vol. 53, no. 3, 2022, pp. 415-438.
5. Armour, J., & Enriques, L. "Korporativ huquqning va'dasi va xavflari." Huquqiy tahlil jurnal, jild. 13, son. 1, 2021, b. 1-48.
6. Mallor, J. P., Barnes, A. J., Bowers, T. L., & Langvardt, A. W. Biznes huquqi: Axloqiy, global va elektron tijorat muhiti. New York: McGraw-Hill Education, 2023.
7. Faure, M. G., & Van der Heijden, J. "Moliyaviy sektorda huquqiy tavakkalchilikni boshqarish: Qiyosiy nuqtai nazar." Yevropa Biznes Tashkiloti Huquqiy Sharhi, vol. 23, no. 2, 2022, pp. 245-270.
8. Gelter, M. Qiyosiy Korporativ Boshqaruv: Xitoy Nuqtai Nazaridan. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2020.

⁹³ Remus, D., & Levy, F. "Huquqiy texnologiya va huquqshunoslik kasbining kelajagi." Georgetown Huquq jumali, jild. 109, son. 5, 2021, bet. 1295-1350.

9. Remus, D., & Levy, F. "Huquqiy texnologiya va huquqshunoslik kasbining kelajagi." Georgetown Huquq jurnali, jild. 109, son. 5, 2021, bet. 1295-1350.